

COEN

Conjunctuurenquête Nederland

Conjunctuurenquête Nederland

Resultaten regio Zuidwest-Nederland

Vierde kwartaal 2010

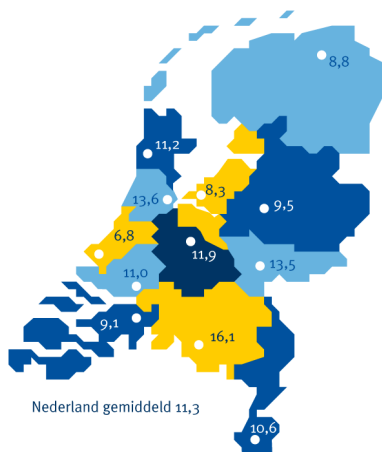
Zuidwest-Nederlandse ondernemers minder positief dan elders in Nederland Ondanks onzekerheden stijgt ondernemersvertrouwen

Na een onverwachte daling van het ondernemersvertrouwen in het 3de kwartaal zien we in het 4de kwartaal weer een stijgende lijn. In Zuidwest-Nederland stijgt het vertrouwen van -0,7 naar +9,1. De regio blijft wel achter bij de landelijke score (+11,3). Vooral in Zeeland zijn de ondernemers wat terughoudend (mede door seizoenseffect). Met name de (internationale) omzetontwikkeling zorgt voor de opwaartse trend. Ten aanzien van de werkgelegenheidsontwikkeling en investeringen zijn ondernemers nog altijd terughoudend. Één op de vier bedrijven spreekt nog altijd van onvoldoende vraag. De orderpositie is bij veel bedrijven niet om over naar huis te schrijven. Dit blijkt uit de conjunctuurenquête van de Kamer van Koophandel, samen met VNO-NCW, MKB-Nederland, CBS en EIB.

Vertrouwen hoger

Landelijk bedraagt het ondernemersvertrouwen +11,3*. In de regio's Midden- en Oost-Brabant, Gelderland en regio Amsterdam ligt het vertrouwen het hoogst. In de regio's Den Haag, Gooi-, Eem- en Flevoland en Noord-Holland blijft het vertrouwen wat achter.

Index ondernemersvertrouwen

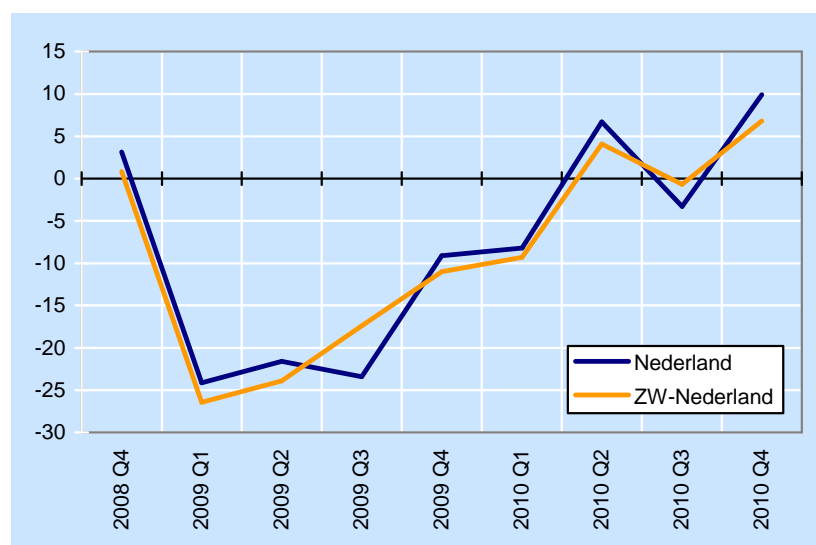
Het ondernemersvertrouwen is zowel in Zeeland als in West-Brabant toegenomen. In Zeeland gaat het om een stijging van +2,6 naar +3,7 en in West-Brabant van -2,0 naar +9,6. Beide regio's blijven achter bij het landelijke gemiddelde (+11,3). Vooral in Zeeland is sprake van een seizoenseffect (piek in 3de kwartaal door toerisme).

Verwachtingen 2011 voorzichtig optimistisch

Voor 2011 verwachten de ondernemers een relatief gunstige omzet- en exportontwikkeling. Toch zijn de verwachtingen omgeven door veel onzekerheden. Het Centraal Planbureau (CPB) verwacht voor dit jaar een landelijke groei van 1,75 procent en 1,5 procent voor 2011. De onrust over de internationale financiële situatie maakt de voorspellingen erg onzeker. De forse bezuinigingen die hiervoor nodig zijn, zetten volgend jaar waarschijnlijk een rem op de groei van de wereldhandel, waardoor de export onder druk komt te staan.

Ook de ontwikkelingen op de huizenmarkt en vastgoedmarkt zijn zorgwekkend. De huizenmarkt is een belangrijke graadmeter voor vertrouwen, financieel beleid van banken en economische spin-off. Branches als de makelaardij, architecten, notarissen, meubelzaken en natuurlijk de hele bouwbranche zijn sterk afhankelijk van de huizenmarkt. Een duidelijk herstel wordt voorlopig niet verwacht.

Ontwikkeling ondernemersvertrouwen Zuidwest-Nederland en Nederland

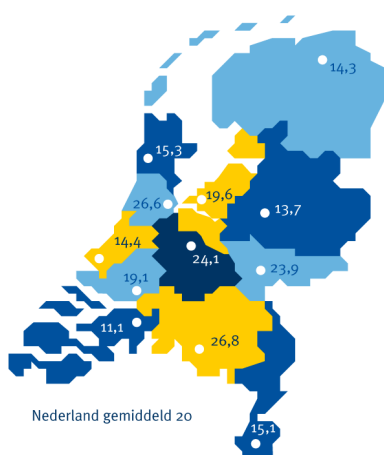

* De index van het Ondernemersvertrouwen is de optelsom van negatieve en positieve verwachtingen ten aanzien van omzet, export, investeringen en werkgelegenheid.

Omzetverwachting 2011 relatief gunstig Bouwsector blijft zorgenkindje economie

Bijna één op de drie ondernemers in Zuidwest-Nederland verwacht in het 4de kwartaal een toename van de omzet, 20% gaat uit van een daling. Landelijk zijn er meer groei-bedrijven (34%) en minder krimp-bedrijven (14%). Zuidwest-Nederland kent het hoogste aandeel krimp-bedrijven van Nederland. De verwachtingen voor het 4de kwartaal liggen in lijn met de cijfers van het 3de kwartaal. Toen waren er iets meer bedrijven met een dalende omzet. Bijna 41% van de detaillisten verwacht (mede door seizoensinvloeden) een hogere omzet. De bouw en de horeca hebben minder hooggespannen verwachtingen.

Saldo toe- en afname omzet k4 2010

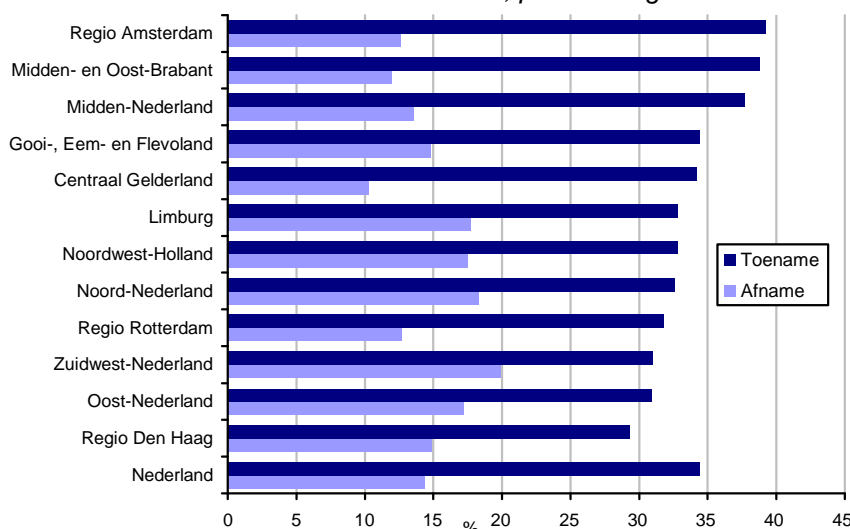
Bouw in problemen

De bouw verkeert nog altijd in zwaar weer. Voor het 4de kwartaal verwacht 43% van de bedrijven een omzetsdaling. In het 3de kwartaal was dat zelfs 49%. Landelijk zijn de resultaten van de bouw iets minder zwak. Zo ligt in Zuidwest-Nederland zowel het aandeel krimp-bedrijven (43% versus 27%) als het aandeel groei-bedrijven (26% versus 21%) hoger.

Verwachting 2011

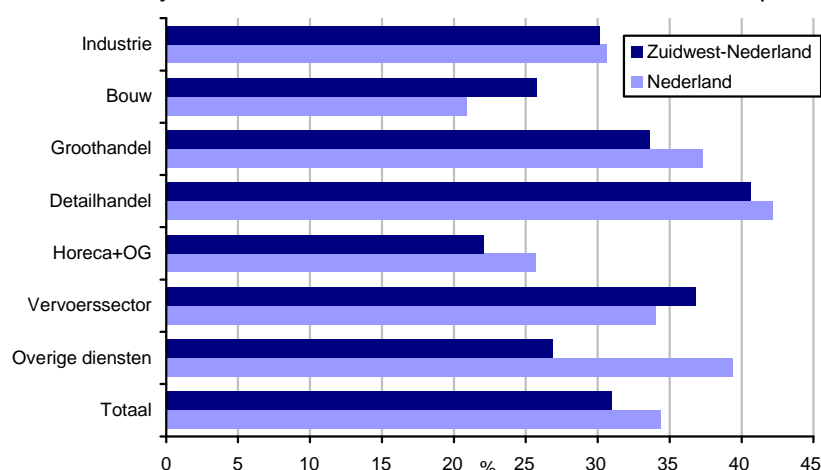
De omzetverwachting voor 2011 is relatief gunstig. Ongeveer 39% van de bedrijven in Zuidwest-Nederland gaat uit van een toename, een kleine 11% van een daling. Het meest optimistisch zijn de groothandel en detailhandel. De bouw verwacht geen duidelijk herstel.

Aandeel bedrijven met een omzettoename en -afname in het vierde kwartaal van 2010, per KvK-regio.

De bouwsector en de vervoerssector doen het in Zuidwest-Nederland in het 4de kwartaal van 2010 beter dan gemiddeld in Nederland. De horeca, groothandel en met name de overige diensten doen het minder goed. Een verklaring voor de verschillen zijn moeilijk te geven. Bij de horeca zal dit ook met seizoensinvloeden te maken hebben. Vooral in Zeeland ligt de omzetpiek van de horeca traditioneel in het 3de kwartaal (toeristisch seizoen). Het 4de kwartaal is dan al snel wat minder.

Aandeel bedrijven dat meer omzet verwacht in het 4de kw. 2010, per sector

Vervoerssector zit weer in de lift

Exporteurs zien 2011 met vertrouwen tegemoet

De bedrijven in West-Brabant en Zeeland hebben hun export de afgelopen maanden duidelijk zien toenemen. In het 3de kwartaal heeft 35% van de exporterende bedrijven een hogere export gerealiseerd tegen 20% met een daling. Voor het 4de kwartaal verwacht wederom één op de drie een exportgroei tegen 14% 'dalers'. De exportcijfers van Zuidwest-Nederland wijken niet noemenswaardig af van de landelijke scores. De verwachtingen voor volgend jaar zijn relatief gunstig. Meer dan 40% van de ondernemers denkt in 2011 meer te exporteren, één op de tien gaat uit van een daling.

Vervoerssector

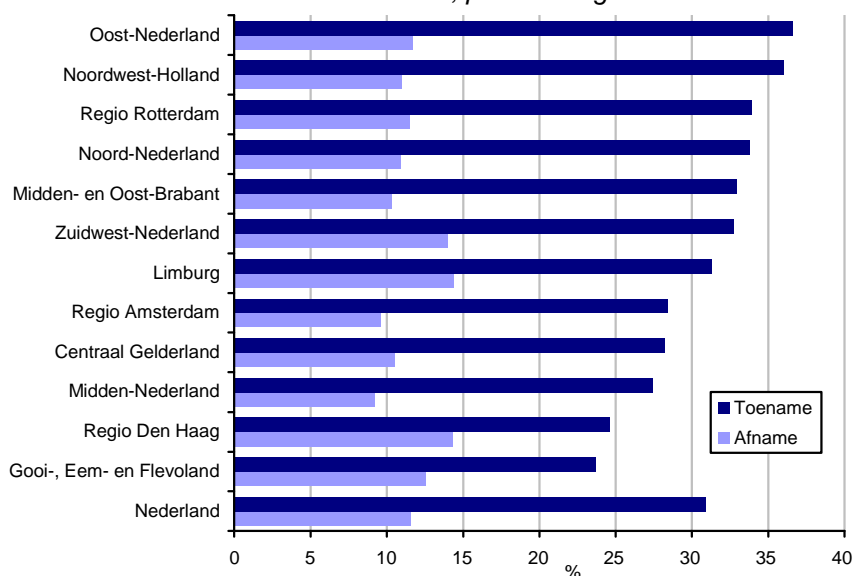
Na de malaise van 2009 zit de vervoersmarkt weer in de lift. Bijna 40% van de vervoerders verwacht in het 4de kwartaal een toename van de export, 11% een daling. Voor 2011 zijn de vervoersbedrijven voorzichtig. Ongeveer tweederde gaat uit van een gelijkblijvende omzet.

Industrie

De industrie is de belangrijkste exporteur. Ook hier zien we de omzetresultaten aantrekken echter van halleluja stemming is geen sprake. Ongeveer 29% van de bedrijven verwacht een exportgroei in het 4de kwartaal en zo'n 15% een daling. Dit betekent dat ruim de helft uitgaat van een gelijkblijvende export. Vooral de chemie, één van de grootste exporteurs binnen de industrie, verwacht nauwelijks toename van de buitenlandse afzet.

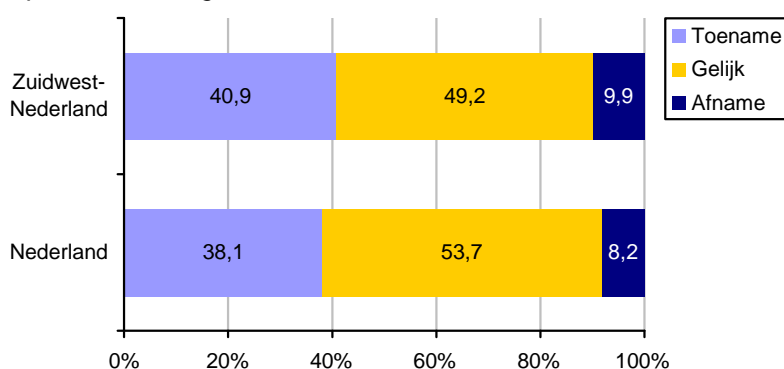
Aandeel bedrijven met een omzettoename- en afname in het 4de kwartaal 2010, per KvK-regio

Exporteurs optimistisch over 2011

Ongeveer 41% van de exporteurs verwacht volgend jaar een toename van de buitenlandse export, een kleine 10% heeft negatieve exportverwachtingen. De verwachtingen van de Zuidwest-Nederlandse ondernemers zijn iets beter dan landelijk, echter groot zijn de verschillen niet. De verwachtingen van de industrie en groothandel zijn relatief gunstig, de vervoerssector is wat afwachtend.

Exportverwachting voor 2011 in Zuidwest-Nederland en Nederland

Bouwbedrijven houden de hand op de knip

Investeringsbereidheid bedrijfsleven neemt voorzichtig toe

Van alle ondernemers in Zuidwest-Nederland verwacht 22% in 2010 minder te investeren dan in 2009, bijna 21% denkt meer te gaan investeren. Landelijk gelden vergelijkbare percentages. Ten opzichte van de voorgaande kwartalen zijn de investeringsresultaten duidelijk verbeterd. De verwachting is dat de trend doorzet zodat in 2011 de bedrijven met groeiende investeringen de overhand krijgen. Voor het herstel van de economie zijn investeringen van groot belang. Men spreekt in dit kader ook wel van de smeerolie van de economie.

Investerings industrie omhoog

Qua investeringsvolume is de industrie verreweg de belangrijkste sector. Diverse andere branches zoals bouw- en installatie en overige diensten (verhuur, ingenieursbureaus) zijn hiervan grotendeels afhankelijk voor hun omzet en werkgelegenheid. Voor 2010 is er sprake van een negatieve investeringsbalans. In Zuidwest-Nederland heeft 21% van de industriële bedrijven extra in de buidel getast, terwijl 19% de investeringen heeft teruggeschoefd. Deze percentages zijn vergelijkbaar met het landelijke beeld. De industrie verwacht in 2011 geen grote impuls aan investeringen. Er zijn maar iets meer optimisten (22%) dan pessimisten (18%). De cijfers bevestigen dat veel ondernemers de kat uit de boom kijken.

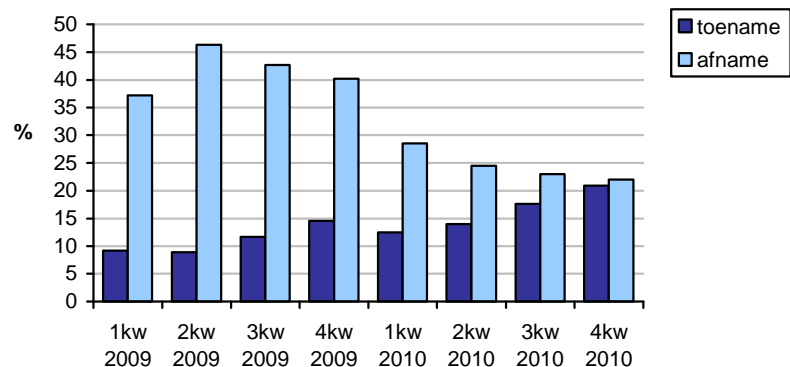
Bouw houdt hand op de knip

Zowel landelijk als in Zuidwest-Nederland is de bouw qua investeringsverwachting een negatieve uitschieter. In Zuidwest-Nederland spreekt 59% van de bouwbedrijven voor dit jaar van een dalend investeringsniveau. Landelijk is dit niet anders. De verwachtingen voor volgend jaar blijven vrij somber, echter de negatieve lijn wordt wel wat afgezwakt. Zo'n 25% verwacht een daling en 13% gaat uit van een toename.

Detailhandel ziet investeringen toenemen

Opvallend is dat de detailhandel in Zuidwest-Nederland in toenemende mate bereid is om in de buidel te tasten. Voorzag een half jaar geleden nog maar 18% een toename van de investeringen, in het 4de kwartaal gaat het om 33%. Ook in 2011 behoudt de detailhandel een positieve investeringsbalans.

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland met een toe- en afname van de investeringen per kwartaal

Hogere investeringen verwacht in 2011

Ongeveer 22% van de ondernemers in Zuidwest-Nederland verwacht in 2011 hogere investeringsuitgaven, tegen 14% met een daling. Landelijk zijn de percentages iets minder gunstig (21% versus 17%). Ondanks het feit dat in 2011 sprake is van een positieve investeringsbalans, tonen de cijfers wel dat veel ondernemers nog altijd terughoudend zijn. De vele onzekerheden ten aanzien van de economische ontwikkeling zullen hierbij zeker een rol spelen. Het is niet duidelijk of ook strengere eisen van banken bij het verstrekken van leningen hier een rol spelen.

Voorals banengroei in detailhandel, bouw krimpt verder

Bescheiden groei werkgelegenheid verwacht in 2011

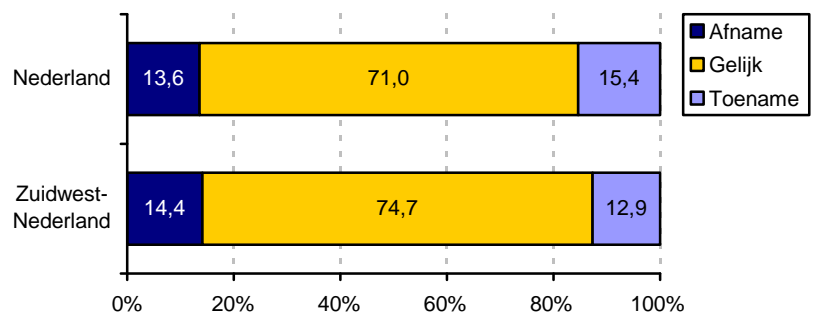
Sinds het 2de kwartaal is in Zuidwest-Nederland een positieve omslag zichtbaar. Na de voortdurende personeelskrimp sinds het najaar van 2008, houden sinds het voorjaar van 2010 de aantallen bedrijven met groei en daling van personeel elkaar in evenwicht (in het 3de kwartaal beide 16%). De verwachting voor het 4de kwartaal is wat minder positief, 13% rekt op een stijging, ruim 14% op een daling. Ook landelijk valt het saldo licht negatief uit. Voor 2011 zijn de verwachtingen gunstiger. In Zuidwest-Nederland verwacht 19% een toename van de werkgelegenheid en 13% een daling. Landelijk zijn er iets meer bedrijven met een positieve groeiprognose. De cijfers zullen volgend jaar waarschijnlijk leiden tot een lichte groei van de werkgelegenheid en een verdere daling van de werkloosheid.

Seizoenseffect

In het 3^e kwartaal sprong de horeca eruit als banenmotor (toeristenseizoen). In het hier opvolgende kwartaal zijn minder gunstige cijfers zichtbaar. Voor de detailhandel is juist het 4^e kwartaal traditioneel belangrijk. Dit is ook terug te zien in de baanontwikkeling in deze sector. Waarschijnlijk zal begin 2011 weer een terugloop te zien zijn.

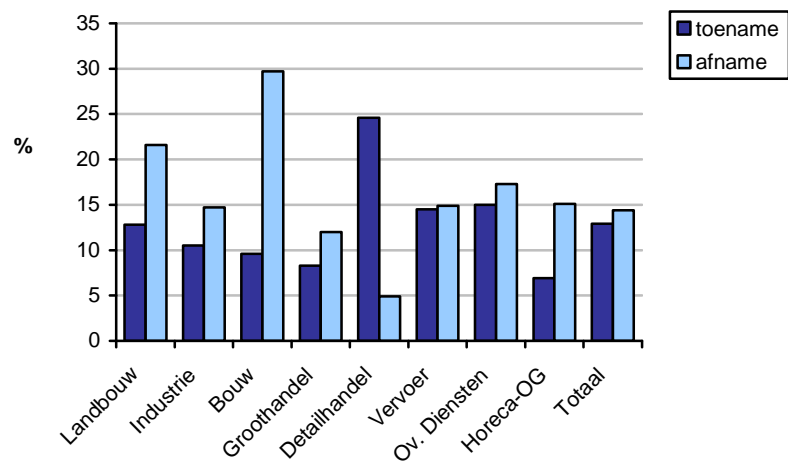

Ontwikkeling personeelssterkte in ZW-NL en Nederland in 4de kw. 2010

Opvallend is dat de aantrekkende omzet en export (bijvoorbeeld in de industrie) maar in geringe mate vertaald wordt in het aantrekken van personeel. Bedrijven die wel personeel aantrekken zitten in het 4de kwartaal vooral in detailhandel. In 2011 zal de vraag naar arbeid waarschijnlijk ook in de groothandel, horeca en vervoer wat aantrekken. Voor de bouwnijverheid blijven de vooruitzichten negatief. Net als in 2010 verwacht ook volgend jaar nog altijd zo'n 30% van de bedrijven een personeelsafname, tegenover 10% die rekt op uitbreiding.

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland dat een toe- en afname van personeel verwacht in het vierde kwartaal 2010, per sector.

Zeeuwse bedrijfsprestaties blijven in 4de kwartaal achter bij landelijke ontwikkeling Zeeuwse en West-Brabantse bedrijven hoopvol gestemd over 2011

Zowel in West-Brabant als in Zeeland is in het 4de kwartaal een toenemend vertrouwen en een verbetering van de bedrijfsprestaties zichtbaar. Het ondernemersvertrouwen blijft in beide regio's, en dan met name in Zeeland, wel achter bij de landelijke score. Dit is voor Zeeland verklaarbaar uit een seizoeneffect (het 3^e kwartaal is vanwege toerisme voor veel bedrijven een sterke periode). De ontwikkeling wijkt voor Zeeland en West-Brabant op een aantal punten van elkaar af. Zo is de ontwikkeling van de omzet, investeringen en winstgevendheid in West-Brabant wat gunstiger dan in Zeeland. De prognoses voor 2011 liggen voor beide regio's in lijn met de landelijke ontwikkeling. Zowel in Zeeland als in West-Brabant worden in 2011 jaar hogere investeringen en een voorzichtigte banengroei verwacht.

Economisch Klimaat

De ontwikkeling van het economisch klimaat (3^e kwartaal) wordt in West-Brabant positiever beoordeeld dan in Zeeland. In West-Brabant (en ook landelijk) houden de ondernemers met een positieve en negatieve beoordeling elkaar in evenwicht (18,6% positief, 18% negatief). In Zeeland hebben de negatieve beoordelingen de overhand (20% versus 16%).

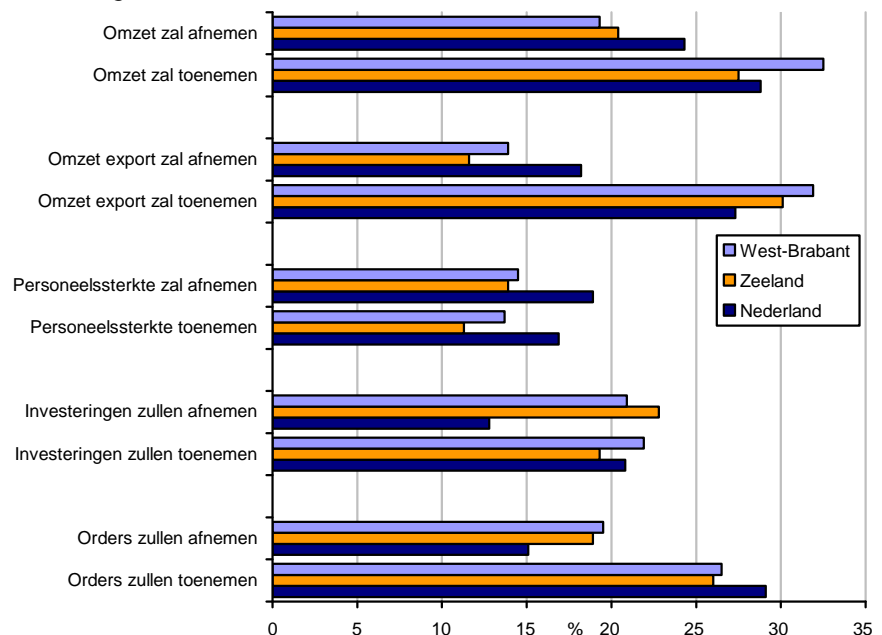
Knelpunten

Onvoldoende vraag is nog steeds het grootste knelpunt van bedrijven (West-Brabant: 26%, Zeeland: 21%). Daarnaast wegen financiële beperkingen zwaar beide regio's (9%). In Zeeland speelden ook het slechte weer (5% versus 3%) en personeelstekort (6% versus 3%) de bedrijven parten. (o.a. landbouw en horeca).

Voorzichtig herstel in Zeeland, West-Brabant is wat optimistischer

Waar de Zeeuwse ondernemer in het 3de kwartaal relatief gunstige omzetcijfers liet zien, is men voor het 4^e kwartaal voorzichtiger. Dit heeft ook met een seizoeneffect te maken (toerisme), wat tevens doorwerkt op de gematigde personeelontwikkeling. Verder scoort West-Brabant ook wat betreft investeringsverwachting licht beter dan Zeeland. Voor de andere indicatoren, export- en orderontwikkeling ontlopen beide regio's elkaar weinig.

Verwachtingen 4de kwartaal West-Brabant, Zeeland en Nederland

Kenniscentrum

De Kamer van Koophandel vervult de rol van kenniscentrum: ze voorziet ondernemers en andere partijen van actuele gegevens over de economie en het bedrijfsleven van Zuidwest-Nederland. De KvK beschikt over actuele en betrouwbare gegevens uit diverse bronnen waaronder het Handelsregister. Ondernemers hebben deze informatie nodig voor businessplannen, vestigingsplaatsonderzoek, marktonderzoek of ter onderbouwing van andere (strategische) beslissingen. Gemeenten en ondernemersverenigingen kunnen dankzij de gegevens hun beleid en standpunten onderbouwen. Veel informatieproducten van de Kamer zijn via de website zuidwestnederlandincijfers.nl gratis toegankelijk.

Bijlage: Kengetallen West-Brabant en Zeeland

	West-Brabant			Zeeland			Nederland		
	Q2 2010 %	Q3 2010 %	Q4 2010 %	Q2 2010 %	Q3 2010 %	Q4 2010 %	Q2 2010 %	Q3 2010 %	Q4 2010 %
Orderontvangst afgelopen kwartaal									
Orders zijn toegenomen	18,1	30,2	27,4	28,2	17,3	26,6	24,1	27,3	26,2
Orders zijn vrijwel gelijk gebleven	56,0	52,2	47,8	52,3	60,2	51,8	52,3	51,4	50,9
Orders zijn afgenomen	25,9	17,6	24,8	19,5	22,5	21,6	23,6	21,3	22,9
Orderontvangst komend kwartaal									
Orders zullen toenemen	28,7	18,0	26,5	25,4	22,0	25,5	25,8	17,9	29,1
Orders zullen vrijwel gelijk blijven	58,6	62,9	54,1	58,9	57,9	54,5	60,7	61,7	55,8
Orders zullen afnemen	12,7	19,2	19,5	15,8	20,2	20,0	13,5	20,4	15,1
Oordeel orderpositie									
Orderpositie is groot	3,4	3,5	4,1	3,0	7,3	5,3	3,8	4,1	5,6
Orderpositie is normaal/bevredigend	68,8	77,7	74,7	62,8	63,4	68,9	65	68,1	69,8
Orderpositie is klein	27,8	18,8	21,2	34,2	29,4	25,8	31,2	27,8	24,6
Oordeel voorraden producten									
Voorraden zijn (te) groot	7,8	15,3	11,7	24,0	15,0	11,5	10,6	12,7	15,9
Voorraden zijn normaal	88,8	79,1	80,1	60,9	82,1	76,4	82,6	81,1	74,6
Voorraden zijn (te) klein	3,4	5,6	8,2	15,2	2,8	12,1	6,8	6,2	9,5
Omzet vorig kwartaal									
Omzet is toegenomen	25,0	36,3	31,6	27,8	25,4	31,8	24,8	32,0	28,8
Omzet is vrijwel gelijk gebleven	47,6	47,1	43,0	37,0	46,4	44,4	45,1	49,1	46,9
Omzet is afgenomen	27,3	16,6	25,4	35,2	28,2	23,8	30,1	18,9	24,3
Omzet komende kwartaal									
Omzet zal toenemen	32,4	18,4	32,5	27,6	26,9	25,8	32	21,1	34,4
Omzet zal vrijwel gelijk blijven	55,9	59,4	48,2	56,3	54,3	53,6	54,6	56,7	51,2
Omzet zal afnemen	11,7	22,2	19,3	16,0	18,8	20,7	13,4	22,2	14,4
Omzet volgend jaar (t.o.v. 2010)									
Omzet zal toenemen			39,4			39,4			40,0
Omzet zal vrijwel gelijk blijven			49,3			48,5			48,8
Omzet zal afnemen			11,3			12,1			11,2
Buitenlandse omzet vorig kwartaal									
Omzet export is toegenomen	28,0	34,3	33,7	27,2	25,9	26,7	29,3	30,5	27,3
Omzet export is vrijwel gelijk gebleven	51,3	51,6	47,0	58,9	60,6	56,4	51,5	54,5	54,5
Omzet export is afgenomen	20,7	14,2	19,2	13,8	13,5	16,9	19,2	15	18,2
Buitenlandse omzet komend kwartaal									
Omzet export zal toenemen	23,8	15,8	31,9	24,8	21,9	28,0	29,3	18,1	30,9
Omzet export zal vrijwel gelijk blijven	64,8	68,7	54,2	61,2	69,3	60,9	60,6	64,8	57,5
Omzet export zal afnemen	11,4	15,5	13,9	14,0	8,8	11,2	10,1	17,1	11,6
Buitenlandse omzet volgend jaar (tov 2010)									
Omzet zal toenemen			38,2			39,0			38,1
Omzet zal vrijwel gelijk blijven			51,2			54,5			53,7
Omzet zal afnemen			10,7			6,5			8,2
Personeelssterkte afgelopen kwartaal									
Personeelssterkte is toegenomen	7,0	18,2	17,8	6,0	14,3	12,6	10,3	14,5	16,9
Personeelssterkte is gelijk gebleven	72,8	69,1	65,5	68,1	68,2	72,4	65,7	67,5	64,2
Personeelssterkte is afgenomen	20,2	12,7	16,7	25,9	17,6	15,1	24	18	18,9
Personeelssterkte komend kwartaal									
Personeelssterkte toenemen	13,7	11,1	13,7	11,2	9,9	11,0	12,2	12,3	15,4
Personeelssterkte zal gelijk blijven	73,0	76,6	71,7	78,1	78,6	75,1	72,7	72	71,0
Personeelssterkte zal afnemen	13,4	12,3	14,5	10,7	11,6	13,9	15,1	15,7	13,6
Personeelssterkte volgend jaar (tov 2010)									
Omzet zal toenemen			19,2			18,0			20,8
Omzet zal vrijwel gelijk blijven			68,2			68,9			66,4
Omzet zal afnemen			12,6			13,1			12,8
Verwachte investeringen verslagjaar									
Investerings zullen toenemen	11,5	18,2	21,9	13,0	15,9	18,8	17	16,6	20,9
Investerings zullen gelijk blijven	66,1	60,3	57,2	60,2	59,2	57,5	57,9	57,2	56,7
Investerings zullen afnemen	22,4	21,5	20,9	26,8	24,9	23,7	25,1	26,2	22,4
Verwachte investeringen 2011 (tov 2010)									
Omzet zal toenemen			22,4			22,1			20,8
Omzet zal vrijwel gelijk blijven			63,1			64,3			62,7
Omzet zal afnemen			14,5			13,6			16,5
Winstgevendheid afgelopen kwartaal									
Winstgevendheid is verbeterd	14,1	18,8	19,0	15,0	11,4	15,2	14,8	19,5	20,1
Winstgevendheid is gelijk gebleven	56,5	65,2	58,9	60,2	66,0	62,2	57,7	60,2	59,2
Winstgevendheid is verslechterd	29,4	16,0	22,1	24,9	22,6	22,7	27,5	20,3	20,7